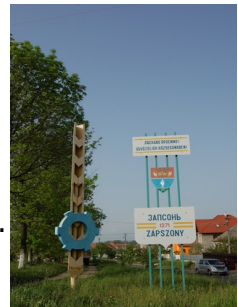

Kroniek van Zápszony¹ door György Csatóry (2012)

Zápszony ligt aan één van de zijwegen op de weg van Berehovo naar Chop, omringd door de plaatsen Koson (Mezőkaszony), Shom (Beregsom), Rafainovo (Rafajna) en Velyka Byihan (Nagybégany). Tot het eind van de Eerste Wereldoorlog behoorde het tot het district Mezőkaszony van de provincie Bereg. Na het Trianon Vredesverdrag (1920)² werd het onderdeel van het land Tsjecho-Slowakije en ingedeeld bij district Beregszász in Transkarpatië. Tussen 1938 en 1944 werd het weer onderdeel van Hongarije.

Na de Tweede Wereldoorlog werd het ingelijfd bij de Sovjet-Unie en werd de Tsjechoslowaakse bestuurlijke indeling weer hersteld.

Zápszony ligt op 24 kilometer afstand van Berehovo, het centrum van het district. De Oekraïens-Hongaarse grensovergang bij Koson-Barábas ligt slechts 4 km. van het centrum van Zápszony. De weg van Berehovo naar Chop is vanuit Zápszony via twee wegen bereikbaar. De ene sluit aan op de snelweg naar Berehovo en de andere verbindt het dorp met het centrale kruispunt in Shom.

Ons dorp ligt aan de voet van bergen met een vulkanische oorsprong. Het was een rijk fruitteelt gebied. De uitstekende geschiedenisschrijver Tivadar Lehoczky schreef al in 1881 dat lekkere wijnen gemaakt zijn van wijnen, die op de heuvels van vulkanische rotsen groeien. Zápszony behoorde tot het traditionele wijnbouw gebied van de provincie Bereg. De fruit- en groenteteelt waren daar natuurlijk mee verbonden.

De huidige naam van het treinstation is Kosygnj, de Oekraïense versie van de naam van Koson, ooit een marktplaats. Het is een van de treinstations tussen Korolevo (Királyháza) en Chop met 4 sporen voor het regionale treinverkeer.

Naam

De naam van Zápszony werd voor het eerst genoemd in een beschrijving van de grens in 1271. Later werd het dorp aangemerkt als een nederzetting van het kasteel van Munkachevo (Munkács). De naam van ons dorp is in geschreven bronnen genoemd als Zapszol, Zápszoly, Sabazoly, Sapson en Zabszon. Tijdens de Tsjechoslowaakse periode droeg het dorp de naam Zápszony. In 1946 werd de naam Zápszony veranderd in Zastavne. Dat is afgeleid van het Russische woord "zastava", dat buitenpost, schildwacht betekent. In 1991 werden de voor 1945 daterende namen van de plaatsen hersteld. Zastavne kreeg haar historische naam Zápszony terug.

Archeologie

Ook de archeologische geschiedenis van Zápszony laat een kleurrijk beeld zien. Waardevolle voorwerpen van nederzettingen van verschillende archeologische perioden uit de oude prehistorie zijn voor ons bewaard gebleven. Op de koepelvormige Kova-heuvel -ca. 150-160 meter in doorsnee en ongeveer 3 meter hoog- en in de omgeploegde velden daarom heen zijn 272 prehistorische vondsten ontdekt. De meerderheid van de vondsten zijn zogenaamde bijvondsten maar maak- ook snij- en andere werktuigen en verschillende messen werden gevonden. In het 5^e millennium voor Chr. was de Kova-heuvel de verblijfplaats van stammen van ambachtslieden en pottenbakkers. Experts zijn van mening dat de kwaliteit van bewerking van de messen er op wijst dat het ging om onafhankelijke culturen. De Kova-heuvel was in verschillende perioden bewoond: aan het eind van het 5^e, in het 4^e en tussen het 2^e en 4^e millennium voor onze jaartelling. In de jaren 1982 -1987 en 1989 - 1991 zijn daar

1 Het dorp heeft een Oekraïense (Zapson) en een Hongaarse naam (Zápszony). Omdat onze zustergemeente vrijwel alleen de Hongaarse naam gebruiken is bij de vertaling alleen die naam gebruikt. Voor de andere dorpen en steden is de Oekraïense naam gebruikt met de Hongaarse naam tussen haakjes.

2 Voor meer informatie over dit verdrag zie: https://nl.wikipedia.org/wiki/Verdrag_van_Trianon

opgravingen gedaan en overblijfselen van huizen opgegraven.

Middeleeuwen

In de Middeleeuwen werd Zápszony een koninklijke plaats genoemd. Op basis van volkstellingen, die in de 14e eeuw zijn gehouden, werden in de verslagen de volgende boeren genoemd: Gasparus Roma, Mihály en Péter Pall, Franciscus Katy, Joannes Fazekas, Georgius Balla, Paulus Nagy, Nicolaus Gazdagh en Nicolaus Kevicziki.

Volgens de tellingen in 1549 hadden Lónyai Péter en weduwe Büdy Miálné ieder 2 huizen en Sztritey Pál en Ispán Antal ieder één huis in Zápszony.

Hongaarse revolutie

Tijdens de Hongaarse revolutie en Onafhankelijkheidsoorlog in 1848-1849³ waren er ook uit Zápszony vrijheidsstrijders, die aan verschillende frontlinies als militair dienst deden. Uit het onderzoek dat we tot nu gedaan hebben, zijn alleen de volgende namen bekend: Árpád Berzsényi, geboren in 1828 in Zápszony, vocht aan het eind van de onafhankelijkheidsoorlog als tweede luitenant. Na het einde van de oorlog werkte hij als commissaris voor wegen in de provincie Bereg. Hij was lid van de patriottische vereniging in de provincie Bereg. Hij stierf in 1906 in Berehovo en werd begraven op de Gereformeerde begraafplaats. György Körösi werd in 1829 in Zápszony geboren. Hij vocht tot het eind in de onafhankelijkheidsoorlog als officier bij de cavalerie. Hij was eveneens lid van de patriottische vereniging. Pál Miskolczy uit Zápszony vocht als sergeant in het 115^e verdedigingsbataljon.

Tsjechoslowaakse periode

Volgens gegevens uit 1873 waren er 147 huizen met 719 inwoners in Zápszony. Na het Trianon Vredesverdrag (1920) werd het dorp onderdeel van de Tsjechoslowaakse Republiek.

Vooruitlopend daarop trokken in april 1919 eenheden van het nieuw gevormde

Tsjechoslowaakse leger het gebied van het oude Transkarpatië binnen. Aan het eind van de maand maakten ze contact met het Roemeense legerkorps in de omgeving van Velyka Dobron (Nagydobronya). Het Roemeense legerkorps veroverde de steden en dorpen in dat gebied. Dat ging samen met illegale vorderingen aan en intimidatie van de bewoners. Het leger ontplooidde zich pas eind juni en vestigde daarmee de macht van de nieuw gevormde Tsjechoslowaakse staat. Tussen 1920 en 1938 stond het gebied Transkarpatië onder de naam Podkarpats'ka Rus onder Tsjechoslowaaks gezag. De Tsjechen voerden veranderingen door voor de inwoners van Zápszony. Vanaf de tijd dat de Tsjechoslowaakse republiek privé-eigendom respecteerde waren er geen opvallende eigendomsveranderingen. Het eigendom van grote landgoederen respecteerde de republiek niet.

De politieke veranderingen waren ingrijpender. Het was de eerste keer dat de Hongaren in Transkarpatië een minderheid vormden. Het Tsjechisch en Slowaaks waren de officiële talen. Russisch werd ook erkend als een officiële taal in de staat. Het Hongaars kon alleen officiële taal zijn in door Hongaren bewoonde plaatsen. Volgens de wet moesten in de plaatsen, waar de Hongaren meer dan 20% van de bevolking deel uitmaakten, de mededelingen ook in het Hongaars worden geschreven, de wetgeving moest in de moedertaal verzekerd zijn, beampten in kantoren moesten de taal van de bewoners van de plaats kennen, etc. Schoolrapporten en officiële documenten van officiële instanties moesten ook in de Hongaarse taal worden uitgegeven.

Opnieuw bij Hongarije

In overeenstemming met de Eerste Scheidsrechterlijke Uitspraak van Wenen van 2 november 1938 werd Transkarpatië weer verenigd met het moederland. Zápszony, met een oppervlakte van 2725 hectares, met 211 huizen en een bevolking van 1054 mensen werd weer ingelijfd in Hongarije. In die tijd behoorden de gebieden Koponya, Kleintanya en Közraktárak bij Zápszony. De boer met het grootste eigendom was Mór Goldberger met 56,25 hectare. De volgende inwoners waren tussen 1938 en 1944 ambachtslieden:

timmerman:	Pál Bakos, András Bagu en Zsigmond Fekete
schoenmaker:	Mihály Kádek
verladers:	Sándor Szabó, Mihály Tóth, jr.
tuinman:	Péter Dasef
herbergiers:	weduwe Glaub Menyhértné, weduwe Spiegel Hermanné,

---

3 Meer informatie hierover is te vinden op: https://nl.wikipedia.org/wiki/Hongaarse_Revolutie_van_1848

smid: Béla Dávid, József Petruska, Pál Váradi
handelaren/kruideniers: József Egri, József Gáthy en Armin Grünberger.

Tweede wereldoorlog

Net als uit andere dorpen vochten een aantal mensen uit Zápszony tijdens de Tweede Wereldoorlog. Van de 54 mensen uit ons dorp zijn er 13 gesneuveld aan de fronten. Aan hen zouden we ook nu nog moeten denken. Openbare herdenking van hen was pas toegestaan na de regime verandering in 1991. Op 28 oktober 1944 trok het sovjet leger Zápszony binnen. Het eerste effect daarvan was dat alle mannen van Hongaarse afkomst naar werkkampen werden gebracht.

Bij de Sovjet-Unie

Aan het eind van 1944 werd in Zápszony, net als in andere omliggende dorpen, een Volkscomité (Narodnij Komitet) gevormd. Dat was het eerste machtsorgaan van de Sovjet-Unie. Dat was de periode waarin de nieuwe communistische leiders werden gekozen. Zij regelden het begin van het Sovjet regime in Zápszony. In november 1944 werden mensen gedwongen zich op een lijst te laten plaatsen voor de zogenaamde "malenk'kij robot", "driedagen-arbeid" om naoorlogse herstelwerkzaamheden te verrichten. Feitelijk werd deze "driedagen"-periode lange maanden en jaren. De mensen werden weggevoerd naar gevangenkampen. De eerste fase van hun ellende begon in het Svalyava doorvoerkamp waar duizenden stierven door ondervoeding en onmenselijke behandeling. Later werden de Hongaren uit Transkarpatië, met de mannen uit Zápszony, afgevoerd naar gevangenkampen in de Sovjet-Unie. Twintig mannen werden weggevoerd en slechts tien van hen keerden terug naar het dorp. In 2008 leefden nog slechts 2 van hen: Zsigmond Papp en Bertalan Turóczi.

Wijnbouw

Het leven van de bevolking van Zápszony en de dorpen in de omgeving is al eeuwen verbonden met de heuvel. Het bood een plek aan de mensen om te leven. Ze leefden er samen met de zorgen en het plezier dat de heuvel geeft. De wijnstok is misschien wel de meest arbeidsintensieve plant. Dat betekende voor de mensen hard werken. Er waren maar een paar boeren, die geen wijngaard op de heuvel hadden. Hier betekende de wijncultuur rang en prestige. De wijnrank moet vier of vijf keer per jaar geschoffeld, voorzichtig gesnoeid, besproeid, geënt en opgebonden worden. Het bemesten van de wijngaarden moet op de juiste manier gebeuren. De dorpsbevolking wist dat allemaal heel goed.

Collectivisatie

Na de collectivisatie in 1948 was er geen kwaliteits-wijncultuur meer. Toen de staat vastgestelde opkooprijzen invoerde, kwamen de prioriteiten anders te liggen. Er werd geen verschil meer gemaakt tussen zeldzame en gewone soorten. Het belangrijkste was kwantiteit want iedereen kreeg betaald naar deze factor. Dus had het geen waarde meer om met arbeidsintensieve soorten te werken.

De geschiedenis van de kolchoze begint in Zápszony, vergelijkbaar met de omliggende dorpen, aan het eind van 1948. Toen werden de boeren van het dorp door de communistische autoriteiten, lokaal en provinciaal, gedwongen lid te worden van de kolchoze, de collectieve boerderij "Rode Vuurtoren". Mensen, die hun hele leven hun eigen velden bewerkt hadden of hun eigen boerderijen opbouwden, begrepen de voordelen en essentie van gemeenschappelijk eigendom niet. Maar de propaganda en de dwang misten hun uitwerking niet: uiteindelijk werd iedereen lid van de kolchoze. Mensen zonder land werden onmiddellijk lid. Ze hadden op geen enkele manier iets te verliezen.

Tijdens de jaren vijftig en zestig behaalde de kolchoze bescheiden productieresultaten. Dankzij de staatssteun en de industriële en handelsactiviteiten verbeterde de financiële situatie van de kolchoze. De naam veranderde van "Rode Vuurtoren" in "Nieuw Leven Kolchoze". Het centrale kantoor van de "Nieuw Leven Kolchoze" stond in het centrum van het dorp. Tot de kolchoze behoorden 2.542,3 hectare agrarisch land. Daarvan was 162 hectare bouwland. Vooral tarwe, gerst en mais werden er verbouwd, net als aardappels, kool en tomaten. Door het bevoordelen van de kwantitatieve opbrengsten kromp de wijnbouw. Toch bleef het veld tot de jaren tachtig belangrijk.

Een belangrijk onderdeel van de "Nieuw Leven Kolchoze" was de zogenaamde Brigade nummer 2 in Rafainovo. De leider daarvan was Géza Medve, inwoner van Zápšzony. Volgens de te wantrouwen statistieken uit die tijd oogstte de brigade 6.200 kg graangewassen en meer dan 10.000 kg mais per hectare. De toename was opmerkelijk omdat de graanoogst 3.000 kg meer opbracht dan in de 3 jaar daarvoor.

Molen en steenbakkerij

In de molen konden niet alleen de inwoners van Zápšzony malen maar ook die uit omringende dorpen. De molen kon per uur 1.000-1.200 kilo graan malen. De exploitatie daarvan garandeerde de kolchoze. De steenbakkerij van Zápšzony is aan het eind van de jaren zestig van start gegaan. In die tijd zag de directie van de kolchoze door het stichten van een steenbakkerij mogelijkheden voor werk en inkomen voor de bevolking en de economie.

Gemeentehuis

Het huidige gemeentehuis is in 1970 gebouwd. Tot de Sovjet periode was besturen eerder een erebaan dan een betaalde baan. Daarvoor was toen geen dorps huis nodig. In 1948 werd het gemeenschappelijke comité gevormd en daarna de Gemeenschappelijke Raad, die de voorzitter van het Uitvoerende Comité koos.

Station

Het station van Zápšzony draagt de naam Kosyny. Het is genoemd naar de vroegere stad en centrum van de provincie Mezökaszony (Kosyyo in het Oekraïens). Tijdens het Sovjet tijdperk was de naam Shom-Kosyny. Genoemd naar het nabijgelegen dorp Shom. Dat was ooit het notarieel centrum van de provincie. Het was ook de woonplaats van een van de takken van de Lónyay familie, die de grootste eigendommen in de omgeving had. Bij de keuze van de plaats van het station speelde een rol dat in de tijd van aanleg van de rails (1875) het eind van het dorp Zápšzony even dichtbij lag als de nabijgelegen huizen van Shom. Daarom besloten de autoriteiten het station op neutraal terrein te bouwen en niet dichtbij een van de dorpen.

Herenhuis

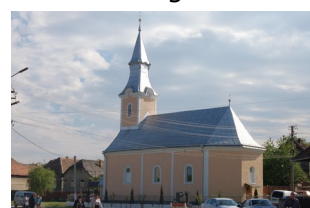
Het enige herenhuis in Zápšzony staat op de zogenaamde "Domb" dat heuvel betekent. Het is in het begin van de 20e eeuw gebouwd door Ferenc Tarnoczy. Later werd het gebouw -door schulden van de eigenaar- eigendom van de afdeling Berehovo van de Sloveense Bank. De bank verkocht het herenhuis in 1933 aan Antal Szigeti en zijn vrouw Júlia Székely. Die in Zápšzony woonde. Ze waren maar kort eigenaar tot de komst van de Sovjets. De Sovjet machthebbers namen het in bezit en verdreven de eigenaren. Die vertrokken naar hun familieleden in Mukachevo. Later bood het pand onderdak aan de ambtenaren en de onderwijzers in het dorp.

Toen is er ook het kinderdagverblijf in gekomen. In de grote tuin bij het herenhuis was de experimentele agrarische afdeling van de plaatselijke school gevestigd.

Kerk

De eerste aantekening over de Gereformeerde Kerk van Zápšzony dateert van 1549. Toen betaalde de kerk een kwart van de tienden aan de vicaris van Koson. In 1550 gaven de inwoners van Zápšzony 15 schoven graan aan de keizer. Het dorp bleef in de 16^e eeuw onderdeel van de kerk in Koson. Het werd een zelfstandige kerk in 1605.

Het oudste voorwerp voor de tafel van de Heer dateert van 1639. Het bijhouden van het register van geboorten, huwelijken en overlijden werd hervat in 1779. De geschiedenis van de "zelfstandige kerk" rekenen we vanaf deze tijd. In 1798 werd een

stenen kerk gebouwd ter vervanging van de houten kerk uit 1733. András Paulics was de bouwer van de kerk in neo-classicistische stijl. Het vlakke plafond en de galerij werden in 1802 gemaakt door Ambrus Sándorházi, een schrijnwerker uit Mukachevo. De bouw van de kerk was alleen mogelijk met financiële hulp van de graven Lónayay. Miklós Bán goot de klok in 1794.

Rond 1820 waren 60 hectare eigendom van de kerk. Dat leverde voordeel op deels voor de predikant en deels voor de onderwijzers. Volgens de gegevens van de volkstelling in 1880 waren de volgende denominaties vertegenwoordigd in Zápszony:

- Rooms katholiek 58 leden
- Grieks katholiek 5 leden
- Augustijnse evangelicalen 9 leden
- Gereformeerden 513 leden
- Joods 240 leden

Het aantal mensen, dat kon lezen en schrijven was 240.

Later veranderden deze cijfers. In 1904 bij voorbeeld, woonden in Zápszony:

- 42 Rooms katholieken
- 24 Grieks katholieken
- 584 Gereformeerden
- 73 Joden.

De Tsjechoslowaakse tijd (1919-1938) was een lastige periode voor de kerk. In zijn aantekeningen schrijft predikant Béla Balogh de achteruitgang van het kerkelijk leven toe aan de mannen, die van de slagvelden van de Eerste Wereldoorlog naar huis terugkeerden. Zij leerden daar de communistische idealen kennen en namen die over. In die tijd was er een Tsjechisch bataljon versterkt met tanks in Zápszony. Een uitvaartdienst was alleen mogelijk met vergunning en onder begeleiding van bewakers.

Vanaf 1938, het begin van de Hongaarse periode (1938-1944), nam het aantal kerkbezoekers toe en zij probeerden te voldoen aan hun financiële verplichtingen.

In de Sovjet tijd, die ontberingen voor de kerk bracht, diende Zoltán Bán de gemeente gewetensvol. In 1990 werd hij opgevolgd door Miklós Mezö. De jaren 1998, 2000 en 2008 waren de jaren waarin de kerk werd gerenoveerd. Volgens een statistisch rapport uit 2001 telde de gemeente 1360 zielen. De zondagse dienst werd bezocht door 145 mensen. De huidige predikant is Albert Csereszny.

De gereformeerde pastorie in het dorp werd in het midden van de jaren vijftig gesloopt. Volgens onze informanten was dat de prijs om van de autoriteiten toestemming te krijgen om een nieuw gemeentecentrum te bouwen. Tegen deze prijs werd het centrum gebouwd in de omgeving van de gesloopte pastorie. In het voorjaar van 2000 kreeg de kerk compensatie voor onteigend onroerend goed. Zij kreeg een nieuw gebouw, het voormalige Spiegelhuis, dat werd ingericht als gemeentecentrum.

Bibliotheek

Uit onze gegevens over de geschiedenis van de bibliotheek blijkt dat Sándor Harapka de eerste bibliothecaris was in Zápszony. De boeken waren ondergebracht in het Joodse huis in de omgeving van het huidige dorpshuis. Een schapenweide werd veranderd in een club op een perceel tegenover het dorpshuis. Daar bewaarden ze voor de oorlog de boeken. Later is de bibliotheek tientallen jaren in de school bewaard. Daarna is zij verhuisd naar het gemeenschapscentrum. Het werk van Margit Halász en Nelli Tóth, die de bibliotheek leidden, behoort hier te worden benadrukt. Zij hebben de bibliotheek gedurende vele jaren beheerd. Vooral zij zorgden er voor dat schoolkinderen liefde voor boeken kregen.

Cultuur

In de zeventiger en tachtiger jaren kon het culturele leven in het dorp zich ontwikkelen dank zij de steun van de "Nieuw Leven Kolchoze". Het gemeenschaphuis en de bioscoop werden gerenoveerd. In de bioscoop werden in de weekends en op feestdagen films vertoond. Het koor en het ballet behaalden uitstekende successen op districts,

regionaal en landelijk niveau. En ook door gast-voorstellingen in het buitenland. Binnen het programma van het Gouden Herfstfeest reisden ze naar Nyiregyháza en Gödöllő in Hongarije. Waar zij Transkarpatië vertegenwoordigden. Ondanks de moeilijke omstandigheden zijn er drie door Livia Dávid geleide dansgroepen actief. De drama en folklore clubs zijn ook populair bij kinderen en de jeugd. Dankzij Magdolna Orosz, die het gemeenschapscentrum al tientallen jaren gewetensvol beheert.

Het dorp organiseert jaarlijks de traditionele oogstfeesten. Onmisbare delen daarvan zijn een optocht met door paarden getrokken rijtuigen, straatdans, een tuinmansdans in de avond en de verkiezing van de mooiste van het bal.

Ondanks het ontbreken van verwarming functioneerde het gemeenschapscentrum in Zápsszony goed in de periode na de regime verandering. Het wordt gehuurd voor huwelijken en de opbrengst daarvan dekt de uitgaven van de noodzakelijke reparatiekosten van het centrum. In de school worden feestelijke bijeenkomsten gehouden waar gedichten worden voorgedragen, oogstcomposities ten toon gesteld en ook folklore en moderne dansen worden uitgevoerd.

Onderwijs

De geschiedenis van de school in Zápsszony begon met de ontwikkeling van een netwerk van door de kerken gestichte scholen. De kerk bouwde het eerste schoolgebouw in 1801. In 1854 werd een andere school ingewijd. De schoollokalen stonden op de plaats van het huidige schoolgebouw. Het toezicht daarop droeg de kerk over aan de staat. De bouw van de nieuwe school in Zápsszony werd toegewezen in 1905. De bouw werd al een paar jaar later voltooid. De beide klaslokalen en de woning voor de onderwijzer werden gebouwd naar hetzelfde voorbeeld. Er werd ook rekening gehouden met de vorm van het perceel.

Tijdens de Tsjechoslowaakse periode werkte de Hongaarse volksschool met 4 klassen en 4 onderwijzers. Dat bleef zo na de hernieuwde inlijving van Transkarpatië bij Hongarije in 1938. De staatsbasisschool werd in 1945 gereorganiseerd naar het sovjet-model. Er kwam een 4-klassige basisschool. De school bestond uit 2 ruime schoollokalen en de woning van de hoofdonderwijzer. Er werd 's morgens en 's middags les gegeven. Later kreeg de school 7 klassen. In het begin van de tachtiger jaren werd achter het gymlokaal de kantine gebouwd. In 2001 en 2002 werd het schoolgebouw gerenoveerd met geldelijke steun van het Illyes Public Foundation in Hongarije. Op de school volgden in 2008 225 leerlingen onderwijs.

Kinderdagverblijf

Het kinderdagverblijf in Zápsszony is gesticht aan het begin van de Sovjet-tijd in een herenhuis. Dat was eerst de woning van de families Tarnóczys en de Szigetis. In 1983 werd het nieuwe kinderdagverblijf gebouwd door de "Nieuw Leven Kolchoze". Er waren 75 kinderen, die werden verzorgd door onderwijzers en kinderverzorgsters. Het kinderdagverblijf was te groot omdat het beoogde aantal kinderen nooit is gehaald. Daarom werd het op 1 november 1999 wegens onrendabele exploitatie gesloten. Maar deze voorziening was nodig. Later is met financiële steun uit Hongarije het schoolgebouw gerenoveerd. Daarin werd het kinderdagverblijf gevestigd. Het werk werd ondersteund door de afdeling kerkelijke contacten van het Hongaarse Ministerie voor Nationaal Cultureel Erfgoed.

Sport

Sportminnende mensen hebben altijd in Zápsszony gewoond. Het maken van sport- en voetbalvelden was alleen mogelijk in de sovjet periode. De grond voor de velden werd omstreeks 1948 afgenomen van de familie Veres. Lajos Tóth was een uitstekende organisator en voetbaldeskundige in Zápsszony. Jenő Rimóci was voetbalscheidsrechter op nationaal niveau.

Gezondheidszorg

De medische post is gebouwd in 1970. Daarvoor was deze gevestigd in een van de vleugels van het gemeenschapscentrum bij het huidige postkantoor. Op de tweede verdieping van de twee verdiepingen tellende medische post is een apotheek. De artspraktijk heeft te maken met financiële problemen. De praktijk krijgt, in verhouding tot de moeilijkheden en de uitdagingen waarvoor ze staat, bescheiden financiële ondersteuning. Met het Ecg-apparaat kunnen hartonderzoeken worden uitgevoerd.

Organisaties

Op 29 juli 1989 is de Transkarpatische, Hongaarse Culturele Vereniging opgericht door 101 leden. Uitgangspunten van haar programma waren: dorpsinrichting, bouw van een nieuwe school, het behouden van tradities, het gebruik van de wijnheuvel, etc. Naast de culturele vereniging is nog een Hongaarse organisatie, de Hongaarse democratische vereniging van Oekraïne, actief in het dorp.

Zegel van Zápšony

Het eerst bekende zegel van Zápšony dateert van 1844. Het is een vijfpuntige jonkheerkroon. Het is een gotische of een drie bladerige heraldische kroon onder 2 gemzen en parels op de punten. De omschrijving van het zegel is "1844 zegel van Zápšony". De herkomst van de kroon, die het zegel van Zápšony is geworden, moet worden gezocht in de wapens van de adellijke families in Zápšony. Het is opmerkelijk dat het beeld van de kroon is aan te wijzen in de wapens van de adel, die in het dorp eigendommen had. In de wapens van de families Lónyay, Komlósy en Pechy, die hier eeuwen bezittingen hadden, heeft de vijfpuntige kroon een belangrijke plaats. We kunnen de conclusie trekken dat de kroon bedoeld was om de status en de privileges van de adellijke families te benadrukken.

Roma

De zigeuners in Zápšony wonen in een kamp. Ze hebben zich aangesloten bij de dorpsgemeenschap. De kinderen bezoeken de school regelmatig, de volwassen bewerken het land en de meesten van hen hebben werk. Volgens de statistieken over 2007 wonen er 56 Roma in Zápšony. In 2008 woonden er 10 gezinnen. Het aantal Roma kinderen dat hier opgroeit is 40. Ze gaan allemaal naar school.

Roethenen

Een klein deel van het dorp is Roetheens (Oekraïens)⁴. Ze wonen in het deel van het dorp dat dicht bij Shom ligt. Deze gezinnen kwamen meestal naar Zápšony vanaf Kashtanov, de boerderij van Shom.

Na het instorten van de kolchoze stopte de economische ontwikkeling van het dorp. De huidige economie is gebaseerd op private ondernemingen. De bedrijven en landerijen werken met geld van investeerders uit het buitenland. Er zijn 7 kruideniers en e of 4 cafés in het dorp. Ook zijn er 4 landerijen in het dorp. Sándor Kovács, ondernemer huurt de grootste deel van het land. Hij verbouwt graan en zorgt voor opslag.

Arbeidsmarkt

De bevolking van het dorp varieerde veel jaren van 1750 tot 1800 mensen. Van hen waren ca. 650 in staat te werken. Het werkloosheidspercentage was in 2007 ongeveer 20%. In de recente jaren wilden mensen die in het buitenland werken weer in eigen omgeving werken. Eerst en vooral in de bouw en in machinefabrieken in Uzhorod, Munkachevo en Berehovo. De spoorwegstations in Batóvo, Chop en Esen bieden ook werk voor enkele mensen. Anderen werken in verschillende Oekraïense regio's.

Dag van het brood

De "Dag van het dorp" is ontstaan uit gedenkwaardige dagen van ons dorp. Het festival "Nieuw brood" is vanaf 1990 elke maand augustus gehouden. Deze feestdag werd later "Dag van het dorp". Het kleurrijke en belangrijke programma wordt met aandacht gevolgd op districts- en regionaal niveau. De "dag van het dorp" werd voor het eerst gevierd in Zápšony. Later werd het een traditie in heel Transkarpatië. De dorpen Zápšony en Rafainovo organiseerden om-en-om het festival "Nieuw brood" op hun gebied. In de even jaren

---

4 Meer over Roethenië op <https://nl.wikipedia.org/wiki/Karpato-Roetheni%C3%AB>

Zápszony en in de oneven jaren in Rafainovo. De agrarische onderneming "Nieuw Leven Kolchoze" ondersteunde de organisatie van de dagen van het dorp. Niet alleen de lokale ensembles en groepen treden er op maar ook groepen uit dorpen in de omgeving geven gastvoorstellingen.

In Zápszony begint het festival in het centrum van het dorp na de middagdienst in de kerk. Daarna gaat het in optocht naar de sportvelden. De jeugd draagt traditionele Hongaarse kostuums en komt op de sportvelden aan met graankransen, vlaggen en nieuw witbrood. Het Hongaarse volkslied wordt gezongen. Vroeger werden de resultaten van de agrarisch onderneming "Nieuw Leven" bekend gemaakt. In de laatste jaren brengt de voorzitter van het plaatselijk bestuur verslag uit over de bereikte resultaten in het afgelopen jaar. Het is gebruikelijk dat hij de taken voor het volgende jaar opnoemt. De gereformeerde predikant dankt daarvoor.

Een belangrijk onderdeel van het festival is het voetbaltoernooi. Het plaatselijke voetbalteam speelt dan tegen voetbalteams uit de omgeving. Het culturele programma bevat voordrachten van gedichten, danswedstrijden, quizzen, zangwedstrijden en een loterij. De waardevolste prijzen van de loterij zijn een varken, een schaap en een kalf. Het festival duurt tot in de late uren en eindigt met een disco in de open lucht.

Recreatie

Voorzieningen voor recreatie zijn in de omgeving op een halve kilometer van het dorp te vinden bij Sóstó, een thermaal zwembad. Het vroegere sanatorium in Koson wordt gerenoveerd. Als dat klaar is zal het sanatorium open zijn voor mensen met gewrichtspijnen, die verbetering zoeken en vermaakt willen worden. Verblijfsaccommodaties zijn te krijgen bij de inwoners van Zápszony die zaken doen op het gebied van plattelandstoerisme bij het sanatorium.

Vier kilometer van Zápszony in de richting van Rafainovo kronkelt de rivier Szernye. Daar zijn veel plaatsen om te vissen. In de richting van Rafainovo loopt de weg dichtbij een mooi eikenbos. We kunnen prettig wandelen in deze bossen, die meer dan 2.000 hectare groot zijn. Er zijn heel veel plaatsen in het bos waar paddenstoelen te vinden zijn. En de schoonheden van de ongerepte natuur. Voor rust is de heuvel van Zápszony aan te raden. Het uitzicht vanaf de top van de heuvel is magnifiek. De heuvel kan aan bezoekers worden aangeraden als een potentieel skigebied in de winter en als een mooie plaats voor trips.